

פרוטוקול מס. 97 / ד'

מישיבת ועדת הכספים

החקיימה ביום ג', כ"ה באייר, תשי"ט - 2.6.1959 בשעה 10.45

נ ו כ ח י ם

- חברי הוועדה: היו"ר י. גורי
 י. בדר
 א. בהיר
 ש. דיין
 מ. חזני
 ג. לוי
 ש. לורנץ
 ז. סוזאייב
 י. ספיר
 ז. צור
 מ. קלמר
 י. קרגמן
 ח. רובין

מוזמנים:

- מר גפני
 מר אלנברג
 ד"ר קיטרון - ממעם משרד המשפטים
 פרופ' בקי
 ש. יעקובסון - מזכיר.

סדר-היום:

1. משכורות הדיינים;
2. אישור צווי מכס;
3. המשך הדיון על המדר החדש.

היו"ר י. גורי:

אני פותח את הישיבה.

קבלתי הודעה מסייעת אג"י-פאג"י שבמקום חבר-הכנסת כהנא שהשתתף עד כה בישיבות הוועדה בזכות דעה מייעצת יבוא חבר-הכנסת לורנץ. אני מקדם אותו בברכה.

הסעיף הראשון בסדר-היום - משכורת הדיינים.

לאחר שהוועדה החליטה, בהסכמה כללית, לרדת בחדש בבעיה, מצאתי לנכון להביא את הענין לוועדת המשנה. קיימנו ישיבה אחת של ועדת המשנה והגענו לכלל מסקנה שיש שתי דעות שהתגבשו בענין זה. החלטנו איננו שהשאלה תועבר למליאת ועדת הכספים.

ומה הן שתי הדעות? דעה אחת אומרת שאין להעלות

את משכורתו של דיין מעל למשכורתו של שופט שלום. אותם חברי הוועדה חשבו בהשקפה זו טוענים שגם מטעמים לגופו של ענין אין לכך הצדקה וגם מחוק המבוסס שהענין עלול להוליד תגובות שרשרת בעתיד הקרוב ביותר.

אשר לחוליה האחרונה של השרשרת, היינו

של הרבנים הראשיים - דעת אותם החברים הדוגלים בדעה זו היא, שיש להעלות מעמדו ומשכורתו של רב לבין מעמדו של נשיא בית-המשפט העליון.

נשיא בית-המשפט העליון הוא מעל למעמדן של כל חוליות השיפוט האחרות, כולל

התי-דין רבניים. כיוון שכך הם הגיעו למסקנה שאין להשוות את המשכורת של הרבנים הראשיים לזו של נשיא בית-המשפט העליון. יכולים להיות שיקולים נוספים,

שהרבנים הראשיים מלבד מה שהם אבות בית-הדין העליון, הם רפרזנטאטיבס פנימיים

פנים וכלפי חוץ. מעמדם הוא גבוה שמזכה אותם גם למשכורת יותר גבוהה. מטעמים

ראשיים הם יכולים לקבל גם יותר מאשר נשיא בית-המשפט העליון, אבל אין להשוות

לשוות להם מעמד של נשיא בית-המשפט העליון. זהו שיקול אחר.

היו"ר י. גורי -

השקפה אחרת אומרת, שמאחר והדיינים אינם יושבים כדן יחיד והם שופטים בעניני אישות בהרכב של שלושה - מבחינה זו מעמדם יוחר מתקרב למעמד של שופט מחוזי. לכן ההצעה המקורית של שר הדתות הקודם היתה, שישוו את משכורת הדיינים לזו של שופט מחוזי. זה היה הנימוק המכריע שהובא בפנינו.

לאחרונה הציע חבר-הכנסת חזני דרגת-ביניים בין שופט שלום ראשי לשופט מחוזי.

אשר לרבנים הראשיים - הבאתי את הנימוקים של אלה התובעים להשוות את מעמדם לנשיא בית-המשפט העליון וגם להעניק להם אותה משכורת.

יכולה להיות השקפה שלישית, שלא באה לידי ביטוי בישיבה האחרונה, שאין כל הכרח לקשור את דרגת המשכורת של השיפוט הרבני עם אלו של השיפוט האזרחי. זו היתה דעת יחיד שלא תפסה מקום מכריע בדיונינו גם בשלב הקודם וגם בשלבים האחרונים.

חבר-הכנסת קלמר ביקש להזמין לדיון זה את שר הדתות. בוועדת המשנה נתעורר בקשר לכך ספק מבחינה פרוצדורלית. נאמר ששר הדתות הוא חלק מהממשלה והמחוקק בכוונה תחילה הוציא את סמכות ההחלטה בענין זה מהמוסד המבצע - הממשלה - ומסרה בידי המוסד המחוקק. כיוון שכך אין הממשלה יכולה למלא כל תפקיד בענין זה. התעוררה שאלה עקרונית: האם הממשלה יכולה להשתתף בדיונים כאלה. כיוון שחטאנו בענין זה ושמענו את שר המשפטים, לפי בקשתו, וגם מר אייזנברג השתתף בדיונים כמומחה - החלטנו להזמין את שר הדתות. שר הדתות אמר לי שהוא איננו מרגיש עצמו בטוב היום אבל ביקש שבטרם נקבל החלטה סופית נשמע את דעתו. אנו נקיים דיון על נושא זה ואת ההצבעה נדחה לישיבה אחרת.

י. ספיר:

אני רוצה להתייחס בעיקר לענין הרבנים הראשיים. בשעתו התעוררה שאלה - מה דינו של אב בית-דין באזור מסוים אשר באותו זמן משמש כרב וממלא למעשה שני תפקידים? יש גם רבנים שאינם דיינים והם עובדי ציבור. (היו"ר י. גורי: כדיינים הם מקבלים משכורת מהממשלה ואחר-כך מקבלים חוספת מהעירייה.)

אני גם כן בדעה שמעמד הרבנים הראשיים בישראל יש לו משמעות מיוחדת - ואם יש כאן לדבר בלשון רבים או יחיד זו שאלה אחרת. לכן נראה לי שאפשר להציע כי רבנים אלה יצאו מתחומי ההגדרה הקיימת ויינתן להם מעמד, שאיננו מחוייב להיות כמו של נשיא בית-המשפט העליון, אבל בכל-אופן בדרגת-ביניים בין חבר-בית-המשפט העליון לבין נשיא בית-המשפט העליון. דומני שפתרון כזה הוא מוצדק מחמת התפקיד המיוחד של שני הרבנים הראשיים.

אשר לסולם הדירוג - אינני גורס את הנימוק האומר, שמאחר והם יושבים בדין בהרכב של שלושה יש להעניק להם סטטוס של שופט בית-משפט מחוזי.

מ. קלמר: אני פונה ליו"ר בשאלתה בענין משכורת הרבנים.

היו"ר י. גורי:

שאלה זו נשאלה בשבוע שעבר. הודעתי שאפנה למשרד האוצר בשאלה - בהסתמך על דברי שר הדתות בכנסת בעת פתיחת הדיון על תקציב משרדי וגם בהסתמך על דברי אני - האם הענין סודר אם לאו. המכתב כבר נשלח ואני מחכה לתשובה בנדון.

מ. קלמר:

ביקשתי רביזיה על ההחלטה הקודמת מאחר ובהחלטה זו, ביחוד בחלק הנוגע לרבנים הראשיים, ראו פגישה קשה ברבנים. אינני רוצה להפחית במשהו ממעמדו של נשיא בית-המשפט העליון, אבל דומני שהוא פועל בתחומי המדינה מה שאין כן הרבנים הראשיים. יהודי התפוצות רואים ברבנים הראשיים לישראל רבני יהדות העולם, אם כי באופן רשמי אין להם סטטוס כזה. עלינו להביא בחשבון את מעמדם של הרבנים הראשיים כלפי העולם היהודי והנוצרי כאחד. לכן לא יתכן להעניק להם דרגה פחותה מזו של נשיא בית-המשפט העליון. אין זו בעיה כספית, אבל המציאות היא כזו שמעמדו של אדם נקבע לפי משכורתו.

אני חושב שלא נפחית במשהו מכבודו של נשיא בי

העליון אם נשווה את משכורתם של הרבנים הראשיים למשכורתו, כשם שלא תהיה הפחיתות של ראש הממשלה כאשר השוונו את משכורתו למשכורת נשיא בית-המשפט העליון. רוב הוועדה הסכים לרביזיה, כנראה תוך הבנה שיש צורך בתיקון ההחלטה. בעיני משכורת הרבנים יכולה להיות נדונה בוועדת המשנה בדרך של פשרה.

היו"ר י. גורי: הבעיה שהתעוררה היא: האם צריך להעלות את משכורת הרבנים מעל למשכורתו של שופט שלום? מי שסבור שאסור לעשות זו לא ילך לשום פשרה. אין זה נושא לפשרה; זהו ויכוח אחר לגמרי.

י. בדר: אני סבור שהדרישה להעלות את משכורת הרבנים הראשיים עד למשכורת של אלף לירות לחודש היא מוצדקת. אמנם אפשר לומר, שסמכותם של הרבנים הראשיים היא פחותה מסמכותו של נשיא בית-המשפט העליון כיוון שנשיא בית-המשפט העליון מחליט בעניינים המסורים לסמכותם של בתי-הדין הרבניים והכלליים, ופירוש הדבר שבמקרים אלה הוא יושב בדרגה יותר גבוהה; אולם מצד שני - לרבנים הראשיים יש תפקידים חשובים אחרים שאינם לנשיא בית-המשפט העליון. עלינו להביא בחשבון את מעמדם של הרבנים הראשיים בעולם כולו - היהודי והנוצרי. ולמה לא יקבל רב ראשי משכורת של ממלא-מקום נשיא בית-המשפט העליון שהיא כמשכורתו של נשיא בית-המשפט העליון? אינני רואה כל סיבה למה לא יקבל רב ראשי, שהוא אב בית-הדין הגבוה לערעורים, אותה משכורת כמו ממלא-מקום נשיא בית-המשפט העליון.

היו"ר י. גורי: לא זוהי השאלה. אמרתי שהם יכולים לקבל למעלה מזה, למטה מזה, וגם כמו נשיא בית-המשפט העליון. כאן יש שיבוץ. כל הדיינים לדרגותיהם השונות משובצים בדירוג של שופטים, מהחוליה הנמוכה עד העליונה. ברגע שאתה משווה להם מעמד של ממלא-מקום אתה משבץ אותם בדירוג זה. מר חשין הוא ממלא מקום של נשיא בית-המשפט העליון. האם הרב הרצוג הוא ממלא מקום? יש בעיה עקרונית - האם רואים אותם כחלק ממבנה הדירוג או שמנחקים אותם מסולם זה? כאן אתה מכניס אלמנט המשבש את כל העניין.

י. בדר: אינני חושב שהצעתי מחייבת לשנות את המבנה. אין חובה לכל תיקון אוטומטי בדירוג. אינני חושב שזו בעיה של מעמד ממלכתי; זוהי בעיה של מעמד. מעמד חברי-הכנסת ירד בעיני הציבור, ובעיקר בעיני הפקידות הבכירה, כיוון שהם יודעים כי משכורתם נמוכה משל פקיד בדרגה 3.

אינני בין אלה השואפים להרחבת הסמכויות של המנגנון הדתי במדינה. לכן אני סבור שבעניינים בהם אפשר להוסיף לשלום-הבית בישראל על-ידי צעדים שאין בהם משום הכרעה שיפוטית - עלינו להיות גמישים. לו היתה כאן תוספת סמכות שיפוטית לרב הראשי - הייתי מבין את העקשנות. זה ענין עדין מאד של מעמד, אפילו לא ממלכתי אבל חברתי, ולכן עלינו להיות גמישים.

היו"ר י. גורי: כיוון שהענין עדין מאד, אני מציע לחבר-הכנסת בדר לשקול את הצעתו בדבר הענקת משכורת של ממלא-מקום לרב ראשי.

י. בדר: בעולם הרחב עניני אישות הם בתחום סמכותם של בתי-משפט מחוזיים ולא בתי-משפט שלום. לכן יש רקע היסטורי. בימי הביניים היו שייכים עניינים אלה לבתי-דין דתיים ולא לבתי-דין ממשלתיים. כאשר מדינות מודרניות העבירו סמכויות אלה לבתי-משפט כלליים הם העבירו לבתי-משפט מחוזיים. עובדה היא שגם אצלנו עניני אישות, עד כמה שהם שייכים לבתי-משפט כלליים, הם בתחום סמכותם של בתי-משפט מחוזיים. פירוש הדבר שמבחינת סמכות, בתי-דין דתיים בדרגה הראשונה הם מקבילים לבתי-משפט מחוזיים ולא לבתי-משפט שלום. עובדה שניה היא, שעניני אישות הם לפי אופיים יותר חשובים מעניני ממון.

אינני שם דגש על הבעיה אם הם יושבים בדין יחיד או בהרכב של שלושה. זהו ענין צדדי. במצב *מבין* יטבעי אם דייק מקבל משכורת של שופט שלום.

כאשר הצעתי בשנת 1951 בוועדת המשנה של ועדת הכספים, בראשותו של פנקס המנוח, שדיין יקבל משכורת של שופט שלום היתה זו הצעה מהפכנית. מר פנקס המנוח הסכים להצעה בהתלהבות, מר רפטור התנגד לה בחריפות ולמר נפתלי היו היסטוסים. מעולם לא היינו מגיעים למצב הנוכחי אלא בזכותו של מר בר-יהודה שיצר את המושג "שופטי המדינה". לאור מושג זה נקבע, ששופט מדינה כולל גם דייק וגם שופטים צבאיים.

אין כאן דבר דוגמטי. אני חושב שיש צדק מסוים להבדיל בין שופט שלום לדיין, צדק מבחינת הסמכות, מבחינת סוג בתי-הדין וגם מבחינת היקף ההשכלה המשפטית. הייתי שמח אילו מצאנו דרך, לאור עובדות אלה, להבדיל בין משכורתו של דייק לבין זו של שופט שלום. אינני מציע הצעה קונקרטיה לגבי מידת ההבדל.

ש. לורנץ:

לא השתתפתי במהלך הדיון. הקשבתי לדו"ח של יו"ר ועדת הכספים ושמעתי ממנו נימוק אחד, שהדבר יכול

לגרום לתגובות שרשרת.

היו"ר י. גורי:

אמרתי שאלה המתנגדים גם לגופו של ענין אינם רואים לכך הצדקה. נימוק נוסף וסקונדרי היה, שהדבר יכול

להביא לתגובות שרשרת.

ש. לורנץ:

אח ההנמקה לנימוק הראשון לא שמעתי. הוא לא בא לידי ביטוי בישיבה.

היו"ר י. גורי:

המתנגדים לגופו של ענין היו סבורים, שהן מצד היקף ההשכלה, הן מצד עומס העבודה וחשיבות התפקיד המוטל על השופט, על כל שופט, אין הצדקה להעלות את משכורת הדיינים מעל למשכורת של שופט שלום.

ש. לורנץ:

רצוני להסביר שאין להנמקות אלו כל יסוד. מבחינת הסמכויות והנושאים - עובדה היא שבכל העולם עניני אישות נמצאים בתחום בתי-המשפט המחוזיים, וזאת לא רק בגלל הרקע ההיסטורי כי אם לגופו של ענין. יש הבדל בין דיני ממונות המוגבלים לסכום מסוים לבין בתי דין רבניים הדנים בעניני אישות, גירושין, עתיד ילדים וגם בעניני ממונות בסכומים בלתי-מוגבלים, כי עקב עניני אישות הם פוסקים בדיני ממונות למעלה מהסכום שהוא בתחום סמכותו של בית-משפט השלום.

ואשר להשכלה - אציין רק שאין דיין יכול לזכות באצטלה זו בגיל 23-24. הוא יכול להיות עילוי נשגב, אבל הוא לא יוכל להספיק לסיים את החומר עד גיל זה, בו בזמן ששופט שלום צעיר יכול להתייצב לבחינות בגיל 22.

היו"ר י. גורי:

מעולם לא ימנו אדם שירד מספסל הלימודים לשופט שלום. אין כדבר הזה. יש סלקציה מבין אנשים שהוכיחו את עצמם.

ש. לורנץ:

הוא יכול לסיים את העיון בחומר בגיל 21 ולקבל תעודה. קשה לי להבין כיצד אפשר להשוות דיין לשופט שלום מבחינת ההשכלה והסמכות.

כאשר נותנים מעמד מיוחד לאנשים מסוימים - אין

הדבר גורר אחריו תגובות שרשרת.

רבנים ראשיים - ברור לכולנו שמעמדם הוא רם ונישא לא רק כלפי יהדות העולם אלא כלפי העולם הלא-יהודי. יש בכך משום פגיעה אם אומרים שאסור להשוות את משכורתו של נשיא בית-המשפט העליון לזו של רב ראשי. לדעתי הציבור היהודי בארץ ובחו"ל כלל לא יודע שקיימת בעיה כזו ואף לא את הנימוקים; לו הציבור היה יודע שחוששים להשוות את מעמדו של רב ראשי לזה של נשיא בית-המשפט העליון - היה הדבר גורם לסערת-רוחות. איש לא היה יכול להבין זאת.

אני חושב שיש הצדקה להעלות הדרגות מהחוליה הראשונה

עד לאחרונה.

א. בהיר:

בבירור בוועדת המשנה הוברר שלנשיא בית-המשפט העליון יש סמכויות יותר גבוהות ורחבות מאשר לרב ראשי בשטח השיפוטי. לדעתי איננו דנים על שינוי המצב. במשך שנות קיום המדינה היו שני הרבנים הראשיים במעמד של שופט עליון והדבר לא פגע במעמדם בארץ או בחו"ל. מבחינה זו אין בכך כל פגיעה. מבחינה משפטית - אינני מציע להשוות את הדרגות. כן אינני מציע לתת לרב ראשי תואר של ממלא מקום קבוע.

אינני נכנס לבעיית ההשכלה. בדרך כלל ללימודים

אין גבול.

ואשר לתגובות שרשרת - לצערנו הרב אנו מלומדי

נסיון. אחר בארץ הזו.

חושבני שזה מוצדק לתת לסמכות השיפוטית הדתית

הראשונה אותה דרגה כמו לסמכות השיפוטית האזרחית הראשונה.

ג. שוקן:

הנושא הוא עדין מאד, אבל דוקא בגלל עובדה זו אנו צריכים במידת האפשר לשמור על מושגים ברורים ולא לטשטש ענינים. דומני שבדין שהתקיים היום נאמרו כמה דברים היוצרים רושם כאילו מכניסים את הבעיה למסגרת שקשה להתווכח עליה. אל לנו לשכוח עובדה חשובה, שראש הממשלה הזכיר אותה בהזדמנויות שונות, שיש הבדל בין חוק והלכה ואנו מדינת חוק ולא מדינת הלכה. החוק הוא המחייב ואילו ההלכה אינה מחייבת אלא במסגרת החוק. החוק קובע שרק מיעוט מההלכה מחייב במדינה. דיני אישות מהווים רק חלק מכלל החומר שבגמרא.

אשר למעמדו המיוחד של רב ראשי, נשאלת השאלה: איזה חלק של יהדות העולם רואה ברב הראשי סמכות מחייבת? יש חלק בעם היהודי שלגביו הרב הראשי הוא אישיות מוסרית מכובדת, אבל הוא איננו רואה אותו כסמכות מחייבת כשם שאזרחי המדינה צריכים לראות את נשיא בית-המשפט העליון. מלבד זאת, יש חלק של היהדות הדתית שלא זו בלבד שאיננו רואה ברב הראשי סמכות מחייבת אלא מתייחס אליו בצורה מאד לא מכובדת.

אמרתי דברים אלה כדי להבהיר מושגים שלא צריך לטשטשם. משום כך אני מבקש שלא להתרשם מהנימוקים הללו. אני תומך בדברי חבר-הכנסת בהיר, שהדרגה הראשון של עפ"פ הדתי צריכה להיות שווה לדרגה הראשונה של השיפוט האזרחי, היינו שמשכורתו של דיין צריכה להיות כמשכורת של שופו שלום.

היו"ר י. גורי:

בישיבה הבאה נשמע את חוות-דעתו של שר הדתות ולאחר מכן נקבל החלטה.

צווי מכס ופטור

י. קרגמן:

בדרך כלל יש ועדה ציבורית לעניני מכס בה משתתפים הגורמים השונים. נוסף לכך, כל מעוניין יודע את הכתובת של ועדת הכספים ויכול לערער בפניה. אני רוצה לציין שרק מפעל אחד פנה לוועדת הכספים בתזכיר, וזהו מפעל איסאבט בנהריה. הזמנו לישיבה את נציגי הנהלת המפעל אשר הרצו בפנינו את טענותיהם. יתר הגורמים לא פנו.

בוועדת המשנה, אשר דנה בכל הרשימה הזו של הפריטים, היחה הסתייגות של חבר-הכנסת לויין לשני פריטים, ואילו חבר-הכנסת סוזאייב שמר לעצמו זכות הסתייגות לגבי מספר פריטים.

אציין על איזה סוגי מוצרים הוטל המכס. הצו פורסם בקשר לגיוס אמצעים לקליטת עליה והוא צריך להכניס לאוצר כ- 4 מיליון לירות. על מוצרי-חשמל מוכנים הועלה תעריף המכס מ- 60% ל- 80%; תאית היתה פטורה ממכס ועתה הוטל עליה מכס בשעור של 30%; המכס על נייר הועלה מ- 40% ל- 80% - 120%; על חלקי חילוף למכונות תעשייה שהיו קודם לכן פטורים הוטל מכס בשעור של 10%, ועל חלקי חילוף לכלי רכב הועלה תעריף המכס ל- 50%; על חימיקליים, שהיו בחלקם פטורים ממכס ובחלקם חייבים במכס בשעור של 25% - הועלה שעור המכס ל- 38%; גם לגבי עץ לבן ועץ אחר חלו שינויים קלים בתעריף המכס.

נ. לויין:

אני מסתייג לגבי שני פריטים: עץ לבן ואסבסט מאחר ומשתמשים בהם לבניה. אני מתנגד לכל העלאת שעורי המכס על חמרי בניין כיוון שהדבר מייקר את הבניה. אנו ארץ קולטת עליה המעוניינת בהתפתחות הבניה.

כן אני מתנגד לכל העלאת בשעור המכס על חומר גלם לנייר עתונים. חושבני שמחירי העתונים הגיעו כבר למכסימום, וכל העלאת במחיר הנייר תייקר את העתונים.

ז. סוזאייב: אסבסט משמש לבניה זולה וכן משתמשים בו למבני חקלאות. אי לכך אני מתנגד להעלאת שעור המכס על אסבסט.

פאלפ ועץ - כאן אני מתנגד לנימוקי האוצר להעלאת שעור המכס. הנימוק העיקרי היה שחלה ירידה במחיר בשווקי העולם. אם תהיה העלאת מחירים - האם יורידו את שעורי המכס? כאשר יורדים המחירים בעולם צריכה להיות לכך השפעה על המחירים בשווקי הארץ. אינני מקבל את העקרון.

אני מתנגד להעלאת המכס על חלקי חילוף למכונות ומכוניות.

המכס על סוגי נייר המובאים מחו"ל מגיע כאן לאחוזים גבוהים ביותר.

קבלתנו לארגון "גאט" הובא לידיעת הציבור כהישג חשוב. שמענו מסקנות סתמיות שהאוצר ירוויח כמה אלפי דולרים. אני מבקש את יו"ר הוועדה להזמין את האנשים המטפלים בכך כדי שימסרו לנו סקירה על המחרחש, כי מדיניות המטבע, המכס וסחר החוץ כעבור שנה תהיה תלויה בגורמים בינלאומיים. הישג זה יחייב את המדינה לנהוג מדיניות אחרת בשאלות מכס.

ז. סוזאייב -

אני מתנגד להעלאת המכס על נייר. טוענים שהנייר
כאן הוא זול כיוון שהצריכה הולכת וגדולה. מוסדות ציבוריים וממשלתיים הם הצרכנים
הגדולים של הנייר, והללו לא יצמצמו את הצריכה.

אלו הן הסתייגויות לדוגמה, כי באופן טכני לא ניתן

לעבור על כל החומר.

אני סבור שאין להפעיל את הצו על חלקי חילוף למכונות
חקלאיות. כאן אין העלאה בשעור המכס על הטלת מכס

ח. רובין:

לראשונה על פריט זה.

באסבסט משתמשים למבנים חקלאיים וכפריים ולא למבני
פאר.

מ. חזני:

אני מתנגד להעלאת שעורי המכס על עץ לבן וסוגי הנייר.
כן אני מתנגד להטלת מכס על חילקי חילוף למכונות

חקלאיות.

הרשויות המוסמכות נוהגות לפי הכלל שאין לתת רשיונות
יבוא לסחורות שמחיריהם ואיכותם מחקבלים על הדעת

מר גפני:

בהשוואה לתוצרת חוץ.

חבר-הכנסת סוזאייב טוען שירידת מחירים בחו"ל
צריכה להשפיע על המחירים בארץ. שעור המכס הוא לפי מחיר המוצר, וברוב המקרים
לא העלינו את המסים כאשר המחירים בחו"ל ירדו. אם באנו להעלות את שעורי
המכס על כמה מוצרים כדי לקבל הכנסה נוספת, היה זה מוצדק לשקול אם להטיל
את המס על מוצרים שמחיריהם בחו"ל עלו או ירדו, או למצוא כמה מוצרים שמחיריהם
ירדו וכתוצאה מירידה זו גדלה הצריכה. ללא כל הצדקה. בחרנו במוצרים
שמחיריהם ירדו כדי לא לגרום לייקור נוסף. לדוגמה: מחירי התאית והעץ הלבן
ירדו ב- 25% - 20% ולכן התוספת לא גרמה לעליית מחירים; להיפך - בכמה סוגי
עצים יש ירידה במחירים.

אסבסט - היה פטור ממכס ועתה הגענו לשעור של 30%.
לפי חישובים שעשינו עם בעלי המפעל - המחיר צריך לעלות ב- 10%. לגבי מוצר
זה יש כאן עליה גדולה, אבל היא איננה בעלת משקל לגבי הוצאות הבניה. המסים
על המוצרים המחליפים את האסבסט הם יותר גבוהים. את הבדיקה המעשית לגבי
הייצור אפשר לעשות בעונת החורף כאשר מתחיל השימוש באסבסט. מתסבר שיותר מוצדק
להוריד את הבלו על המלט מלהוריד את המכס על האסבסט.

חלקי חילוף - איננו יכולים להבדיל בין חלקי
חילוף לציוד תעשייתי ולמכונות חקלאיות. לדעתנו אין לעשות הבחנה כזו. רוב
החלקים כבר מיוצרים בארץ והתעשייה ביקשה להטיל מס יותר גבוה, כי קשה לתעשייה
המקומית לייצר חלקים שמביאים אותם במחירים מוזלים. קבענו איפוא שעור נמוך
של 10% על חלקי חילוף. לדעתנו מכס זה לא יפגע בציוד החקלאי כי רוב החלקים
מיוצרים בארץ.

אני מציע שנחזור לדון בשאלת המכס על האסבסט במשך
הזמן. בינתיים נעביר את השאלה לוועדת הציבורית

י. קרגמן:

לבחינה.

אני מציע לסיים את השאלה בישיבה הבאה.

ח. רובין:

דיון על המדד החדש

היו"ר י. גורי: ב- 26.1 קיימנו דיון ראשון בענין המדד החדש.
פרופ' בקי פתח ונתן הסבר רחב על יסודותיו של
המדד, ולאחר מכן הציגו חברי הוועדה שאלות. אם אין שאלות נוספות - נשמע
עכשיו את תשובותיו של פרופ' בקי.

האם ניתנה הסברה ביחס לאלמנט של שכר-הדירה?

י. ספיר:

היו"ר י. גורי: מטרת הדיון היא בעצם לקבל מושג יותר יסודי מאשר חוך קריאה בחומר, במידה והענינים טעונים הבהרה. אין הנושא טעון סיכום, אנו מקיימים דיון למען קבל השכלה ודעת.

פרופ' בקי: אני מתכוון לענות על השאלות שנשאלתי לפי הדרך. השאלה הראשונה היתה: מדוע נכלל במדד ביטוח לאומי ולא מס אחיד. לחלק הראשון של השאלה תשובתי היא, שלא נכון שביטוח לאומי נכלל במדד; לא נכלל ביטוח לאומי במה שנוגע לביטוח ישיר של המשפחה. נכלל ביטוח לאומי באלמנט הקיין של תשלום בעד עזרות-ביית והוא מהווה חלק של המחיר של עזרת בית.

ולמה הוצא מס אחיד? הואיל וזו נקודה שעליה היו דיונים רבים, אתעכב עליה בכמה משפטים. בוועדה הציבורית היו דיונים ארוכים על הבעיה - אם להכניס מס אחיד בחישובים או לא. ההחלטה לא להכניס מס אחיד נתקבלה אחרי שדנו על הבעיה בהתחשב בכל ההגדרה הכללית של המדד. המדד מוגדר בתור מדד של שינויים ברמת המחירים של מצרכים ושירותים שנקנו לתצרוכת על-ידי משפחות של שכירים עירוניים. בהגדרה זו יש כמה אלמנטים חשובים. קודם כל נקבע, שבמדד נכנסים רק מחירים של שירותים ומצרכים לתצרוכת, ויש להוציא דברים שאינם לתצרוכת, כמו חסכון. שנית, המדד הוא של מחיר, ולכן צריכה להיות אפשרות למדוד את המחיר.

(אחרי-כך רשם א.ס.)

פרום בקי:

מס האחיד מורכב מאלמנטים שונים. למשל האלמנט שהוזכר בשאלת "מדור לדור". "מדור לדור" זה ענין של חסכון, והואיל וזה ענין של חסכון אין להכליל אותו במדד. הוא הדין בדמי-ארגון, קרן שביתה וכו'. דברים אלה בלי ספק הם ענינים של צריכה ומבחינה זו היינו צריכים להכליל אותם במדד, אבל יש כאן ושי שבמידה הנובעת מקביעת מחירו של המצרף. עובדה שגם במדינות אחרות ה"טרייד יוניון דיום" אינם נכללים במדד. אם רוצים במדד אוניקסיטיבי הוא צריך להיות מבוסס על רשימה ברורה של מצרכים, שאנו קובעים את צרכתם בכמויות הניתנות למדידה - בקילוגרמים או בליטרים - כשמול כל מצרך מופיע מחירו. אם אנחנו נוטשים את הבסיס האוניקסיטיבי של קביעת כמות המצרף וההוצאה הכללית על סמך מחירו - לפי יחידה הניתנת למדידה - אנחנו מסלפים את המדד. עובדה שעוד לא מצאו בעולם אפשרות למדוד דברים כמו "טרייד יוניון דיום", אף על פי שבאופן תיאורתי אנחנו מודים שזו הוצאה לשם צריכה. לכן, אחרי דיונים בוועדה הצבורית הגענו למסקנה שאם זהו דבר שאינו ניתן למדידה מוטב שלא להכניסו, מפני שאם כן נכניסו התוצאה תהיה קונטרורסאלית.

בכל הענינים הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יצאה מנקודת השקפה מאד אוניקסיטיבית. עמדתנו היא שיש לנסות ולמדוד את הדברים בצורה נכונה. אני חושב שעמדתנו זו גם צריך לכבד.

כעת אני צריך להוסיף שהמצב הוא שונה לגמרי בחלק מסויים של המס האחיד, או בחלק הגדול של המס האחיד, כגון החלק לשירותי בריאות. בענין ההוצאות לבריאות דומני שכל הוועדה היתה מאוחדת בדעה שמבחינה תיאורתית צריך להכניס הוצאה זו ושהעובדה שמכניסים לחשבון שירות רפואי פרטי ואינם מכניסים את השירות הרפואי הניתן על-ידי קופות חולים יש בה כדי לעורר אי-שביעות רצון. במונן המושגים הכלליים של המדד הענין הזה אינו כשורה ובוועדה מאד התלבטנו איך למדוד זאת. לא היו חילוקי-דעות בכך שיש להכניס גם הוצאה זו, הקושי שהתעורר היה קושי טכני: כיצד מודדים את מכירת השירות הרפואי כאשר הוא ניתן ע"י קופת-חולים?

במדד הקודם מצאנו פתרון מאד לא משביע-רצון: היינו מודדים את השינויים במחיר של השירות הרפואי הניתן ע"י קופת-חולים ע"י ההוצאה הממוצעת של החבר לשירות קופת-חולים. הענין הזה היה בלתי משביע-רצון בגלל סיבה זו: השינוי בהוצאה הממוצעת לקופת-חולים אינו נובע רק משינוי המחירים של שירותי קופת-חולים אלא מכל ההרכב של חברות בהסתדרות. לדוגמה: העליה מביאה סוג מסויים של עובדים הנקלטים בהסתדרות; הדבר הזה מביא לשינוי בהרכב ההסתדרות ללא כל שינוי במחירים של קופת-חולים. ומה יכול לצאת? אם באים אנשים אמידים באופן יחסי ההכנסה הממוצעת של ההסתדרות ממס אחיד עולה וכאילו התשלום לקופת-חולים עולה, למרות שלא חל כל שינוי במחירים; אם לעומת זה באה עליה של אנשים עניים קורה דבר הפוך: ההכנסה הממוצעת של ההסתדרות ממס אחיד יורדת וכאילו התשלום לקופת חולים יורד, למרות שלא חל כל שינוי במחיר השירות הזה. ודבר זה אינו כשורה.

מסיבה זו הוועדה קיבלה את ההחלטה שאין להכניס את המס האחיד למשקלי המדד. אבל כפי שאתם תראו בדו"ח של הוועדה, היתה אי-שביעות רצון מהחלטה זו משום שאין זה כשורה שמכניסים לתמונה שירות רפואי פרטי ואינם מכניסים את השירות הרפואי העיקרי. ונקבע באותה החלטה שאם תימצא איזו דרך למדידה ראוי שגם שירות זה ייכנס לתמונה.

בזמן האחרון התנהלו דיונים רבים בנושא זה ונראה לי שאולי נמצא איזו דרך. עוד ייערכו דיונים בוועדה הצבורית ודומני שנמצא איזו דרך להתבסס על תעריף של קופת-חולים בתור מחיר. אולם הוועדה הצבורית טרם דנה בהצעה זו ולכן אינני רוצה להקדים ולמסור אינפורמציה בנושא זה. לאחר שהוועדה תדון נוכל, אולי, לפרסם את השיטה החדשה המוצעת לפתרון הבעיה.

כעת אענה לשאלות חברי-הכנסת ספיר.

בניסוח שאלתו הראשונה, כפי שנוסחה בפרוטוקול,

כפי הנראה נפלה טעות.

י. ספיר:
ארשה לי ואנסח אח שאלתי מחדש. המדד הקודם היה בנוי על פי שיטה מסויימת; כאשר חלה תנודת מחירים, לפי המדד הקודם זה צריך היה להשפיע על האינדקס בצורה מסויימת. עכשיו, עם שינוי המדד, האם המסקנה הסופית של הנקודות באינדקס לא תהיה יותר דרסטית מאשר היתה?

פרופ' בקי: עכשיו יש הרבה יותר פריטים.

מר כץ:
תלוי באיזה פריטים חלו השינויים. שני המדדים בנויים על החשיבות היחסית של הסעיפים השונים. במדד הקודם, למשל, לפילה היתה חשיבות גדולה וכל שינוי במחיר הפילה השפיע השפעה גדולה על האינדקס. במדד החדש שינויים במחיר הפילה כמעט ולא ישפיעו. לעומת זה למחיר העוף במדד החדש חשיבות הרבה יותר גדולה מאשר במדד הקודם.

י. ספיר: ז.א., במבנה המטרוקטוראלי של המדד אין שום דבר שיכול להשפיע בעצמו.

פרופ' בקי: נכון, זה תלוי בחשיבות הפריט, והחשיבות הזאת נמדדה לפי ההוצאה הממשית בשנת 1956/57 ולא בשנת 1951.

השאלה השניה של חה"כ ספיר היתה: האם נכון הוא שמבנה האינדקס הוא קבוע ואינו ניתן לשינויים עד שיחלשנותו מיסודו? באופן תיאורטי המדד הוא לפי סל קבוע, ואנחנו יכולים למדוד את השפעת המחירים. אילו היינו משנים את הסל לא היינו יכולים למדוד את השפעת המחירים. אבל אנחנו יודעים שבמשך הזמן חלים שינויים ויש שמצרך אוזל מהשוק בעוד שמצרך חדש מופיע בשוק. המבנה של המדד החדש הוא דווקא גמיש במובן זה וע"י שיטת השרשרת אנחנו יכולים להתחשב בשינויים כאלה מבלי "לזרוק" את המדד החדש כעבור שנה.

הכנסנו עוד אלמנט חדש שהוא חשוב מאד: נתחיל בקרוב באיסוף חומר על מידגם המשפחה שיאפשר לנו לעקוב במשך כל הזמן אחרי שינויים שחלקים בצריכה. נשתדל לסדר מעקב על הרגלי הצריכה של משפחות וכך נוכל לבקר באיזו מידה יש שינויים רציניים ובאיזו מידה הרגלי הצריכה, כפי שנבדקו ונקבעו בשנת 1956/57 משקפים את המצב. ובמידה שיהיו שינויים הנובעים מאותם גורמים שהזכרתי - למשל שינוי בטיב המצרך או הופעת מצרך חדש - נוכל להכניס את השינויים הדרושים.

ז. סרנזאייב: על סמך החלטה של הוועדה הציבורית?

פרופ' בקי: ז.א. נוכל לעשות ע"י בדיקות טכניות.

השאלה השלישית היתה: מה הבטחון שהתשובות שניתנו על-ידי המשפחות הן נכונות? ברור שכל מחקר סטטיסטי, שאינו נוגע לבעיות של מינרלוגיה או בוטאניקה, והמבוסס על עניינים הנובעים לבני-אדם חייב להתבסס על תשובותיהם של בני האדם עצמם. הרבה יותר קל אילו יכולנו למדוד את הדברים ללא עזרתם של בני-אדם, אבל זאת "צרה" שיש בכל סטטיסטיקה. אני חושב שבוטנאים וזואולוגים הרבה יותר מאושרים מאשר האנשים שעוסקים במדעי החברה, אבל זוהי "הצרה" של אלה העוסקים במדעי החברה - שהם צריכים לעסוק באנשים. הואיל ואנחנו צריכים לעסוק בבני-אדם אנחנו צריכים לסמוך על מה שהם אומרים. אבל הואיל ואנחנו מכירים את חסרונותיהם של בני-אדם אנחנו משתדלים לקבל את תשובותיהם מתוך נקודת-ראות ביקורתית.

הביקורת שלנו מבוססת על-כך שאנשינו ביקרו נדירות של משפחות אלה כל יומיים-שלושה וניסו במידה מכסימלית לקבל תשובות-אמת.

שנית, עשינו גם ביקורת פנימית בין האלמנטים השונים של החומר.

שלישית, עשינו בדיקות לוגיות. בכל השאלונים שלנו ניסינו לרדוק את החלקים השונים של התשובות אם הם מתיישבים אלה באלה.

כן ניסינו לעשות בדיקות בין הסך-הכלליים שקבלנו מהתשובות של המשפחות וחומר אחר שיש בידינו על השיווק, מחירים וכו' בדרך-כלל צריך להגיד שהחומר שקיבלנו מייק סנס.

י. ספיר: אבל הרי הרוב המכריע של משפחות אלה אינו מנהל חשבון מדוייק.

פרופ' בקי: הם ניהלו חשבון בשבילנו. נתנו להם פנקס, עמדנו על ראשם, כמו שאומרים, כדי שיום-יום ירשמו. הטרדנו אותם נורא.

ז. סוזאייב: האם היו מקרים שאנשי הלשכה ניהלו את החשבון?

פרופ' בקי: כן, כי היו אנשים אנאלפבתיים. נתנו להם פנקסים בשביל הירקן ובשביל החנווני, על-מנת שאלה ירשמו כל קניה בחנויותיהם, וחוף מזה ישבנו יום-יום עם עקרת הבית וביררנו אם מלבד המצרכים האלה נקנו עוד מצרכים. עשינו את המאמץ המכסימלי. ואם כי אינני יכול לטעון שהגענו לדיוק של מאה אחוז, כמו שבשום שטח אחר של מחקר אי-אפשר להגיע לדיוק כזה, אני יכול לומר במצפון נקי שעשינו את המאמץ המכסימלי כדי לקבל תשובות-של-אמת.

גם הביקורת הלוגית הפנימית נתנה תוצאות די משביעות רצון. ההשוואות שקיבלנו מחומר זה ומחור אחר, אשר קיבלנו בדרכים אחרות - כגון שיווק, מחירים ממוצעים וכו' - היו כשורה. אילו היתה במשפחות איזו בטיה לרמאות היינו צריכים לקבל מחירים שונים לגמרי מאלה שקיבלנו בחנויות.

י. קרגמן: יכולה להיות רמאות לאו דווקא במחירים כי אם בכסויות המצרכים.

פרופ' בקי: נניח שהמשפחה היתה מעוניינת בזדון להקטין או להגדיל את הוצאותיה, אם כי לא ברור למה היה תהיה מעוניינת בזה.

י. ספיר: לא מעט משפחות תרצנה להוכיח לעצמן שהן מוציאות יותר מאשר הכנסתן.

פרופ' בקי: אנחנו נתנו חומר למחקר מדעי מעניין. חלק מהמשפחות חקרנו במחצית הראשונה של החודש; חלק - במחצית השניה של החודש; וחלק חקרנו במשך חודש מלא. השאלה שרצינו לברר היתה: מהי השפעת גורמים כגון עייפות ברישית. כעבור זמן מתעייפים ומזניחים. לעומת זה: מהי ההשפעה של הלמידה; במשך הזמן לומדים לרשום טוב.

א. בהיר: ומה עושים כאשר בסוף החודש לא נשאר כסף?

פרופ' בקי: גם זו בעיה. אנחנו קיבלנו חומר מעניין מאד שהיה ברמה כזו שעל סמך הנתונים האלה נעשו כמה מחקרים. זה היה חומר שהיה בו עניין מנקודת ראות מדעית. שהורה. החומר אשר נתקבל הוכיח שהיה חומר מנוסס למדי, ואני חושב שבגדון זה אנחנו יכולים לסמוך על התשובות בדרך-כלל. אין זה אומר שבנתונים שקיבלנו ממשפחה פלונית לא היתה טעות או שאיזה משפחה ניסתה לרמות אותנו, אבל בדרך-כלל הרגשה שלנו היא טובה, הרגשה שקיבלנו תוצאות שאנחנו יכולים לסמוך עליהן.

שאלה אחרת היתה: אם ההוצאה הממוצעת של משפחה היא 335 לירות, איך מתיישבת עובדה זו עם נתונים אחרים לגבי ההכנסה? זה אחד הדברים שאנו ניסינו לבדוק. לכאורה יש סתירה בין הסכום של 335 ל"י ובין הנתונים על רמת השכר הממוצע באותה תקופה. אמנם רמת השכר הממוצעת באותה תקופה היתה יותר נמוכה, אבל יש כאן אלמנט פשוט: כאן ההוצאה היא הוצאה למשפחה ולא ליחיד. מצאנו שבהרבה משפחות יש שני מפרנסים. באופן ממוצע יש ב-20% יותר מפרנסים מאשר משפחות. דווקא צעה שהלכנו לבדוק את הדבר הזה מצאנו שיש התאמה די טובה בין נתוני

חה"כ ספיר שאל: באיזו מידה מתבטאת העלייה ברמת החיים על יסוד מחקר זה בהשוואה למחקר הקודם? אני רוצה להגיד שכונות המחקר לא היתה לחקור זאת, אבל בתור תוצרת לוואי קיבלנו קצת חומר גם בנקודה זו. ההשוואה בין שני מחקרים היא קשה בגלל שורר ארוכה של בעיות מתודיות, שאינני רוצה לעמוד עליהן. איננו יכולים להגיד שרמת-החיים עלתה בכך וכך אחוזים, אבל קיבלנו סימנים לעלייה ברמת החיים. עשינו ניתוח של הצריכה לנפש במזון. הניתוח הזה הביא לתוצאות כאלה: ברור שבדרך-כלל משפחות הפועלים עברו מסוגים יותר זולים של מצרכים לסוגים יותר יקרים, למשל: תצרוכת הבשר לנפש היתה 18 גרם ב-1951 והגיע ל-23 גרם ב-1957. כמוכן צריך להביא בחשבון שבינתיים בוטל הקיצוב. לעומת זאת ירדה צריכת הפילה, באותן השנים, מ-16 גרם לנפש ל-4 גרם לנפש. צריכת הביצים עלתה מ-30 ל-44 וסוכר מ-29 גרם ל-48 גרם.

ז. טוואייב: האם היו שינויים בצריכת הלחם?

פרופ' בקי: דווקא על הלחם אין לי נתונים.

י. קרגמן: צריכת הלחם האחיד ירדה בעוד שעלתה צריכת הלחם הלבן.

פרופ' בקי: כמו כן יש מצרכים מסויימים שלגביהם לא חקרנו ב-1951 אלא רק ב-1956/57, כך

שלא אוכל להביא מספרי השוואה. אני מתכוון למקררים חשמליים, רדיו וכד'. למרות שאין לנו נתוני השוואה, לגבי שנת 1951, האחוזים שקיבלנו לגבי מצרכים אלה הם די גבוהים ויש להניח שהם יותר גבוהים מאשר אז.

עוד אלמנט חשוב הוא השוואת ההוצאה הממוצעת למשפחת שכירים ב-1951 לזו בשנת 1957. מצאנו שההוצאה גדלה פי 3.7 בעוד שרמת המחירים גדלה בפחות מפי 3.

י. קרגמן: זה לא הקיף את כל ההתייקרויות.

פרופ' בקי: גם אם נביח שזה לא הקיף את כל ההתייקרויות

תבינו מזה שיש סימנים לעלייה. אולם אני לא בלתי זהיר מטעם הלשכה אם על סמך זה אבוא ואגיד: היתה עלייה בכ"כ אחוזים. לא אוכל להגיד זאת ואין זה ענין שעליו נוכל לענות בקלות.

מדידת רמת-החיים זה ענין מאד-מאד מסובך. ברוב זה אין אנו מוצאים שבכווננו להגיע - על סמך האלמנטים שעובדנו לידי קביעת אחוז כלשהו. יתכן שעל סמך מחקר הרבה יותר מעמיק, מאשר עשינו, אפשר להגיע למספר מדוייק. לעת עתה אפשר להגיד שיש הרבה אלמנטים המראים רק דבר אחד: בדרך-כלל יש סימנים לעלייה.

בשאלתי עוד ע"י חה"כ ספיר האם סעיף הדיור לאור השינוי שחל בו, השפעתו על האינדקס תהיה פחותה מזו שהיתה באינדקס הקודם. כל סעיף הדיור יש לו משקל יותר גדול באינדקס החדש מאשר באינדקס הקודם. באינדקס הקודם היה לסעיף זה 58 משקלים|על|אלף בעוד שעכשיו יש לו 126 משקלים על אלף. השינוי נובע מזה שהכנסנו - כפי שידוע לך - ענין דמי-המפתח והדירות נבעלות, בעוד שבמדד הקודם היה רק שכר דירה.

י. ספיר: ז.א. שאם יחול שינוי ביחס לדירות המוגנות, הישנות, ההשפעה היום תהיה פחותה.

פרופ' בקי: הרבה פחות.

מר כז: זה גם יכול להשפיע על דמי-המפתח.

פרופ' בקי: על כל פנים ברור שמה שהכנסנו היום משקף את כל בעיית הדירות לכל אורך החזית.

ז. טוואייב: אם יחולו שינויים בדמי השכירות על דירות מוגנות, כלומר אם דמי-השכירות יעלו, ברור

שזה ישפיע בכיוון של הקטנת דמי-המפתח, כלומר תהיה השפעה גומלין ונאוטרליזציה.

נדיוק כך, כי גם המשקל של שכר הדירה
הוא 18 בעוד שהיה 58 במדד הקודם.

מ. כז:

פרופ' בקי:
כעת אעבור לשאלותיו של חה"כ אולמרט.
שאלתו הראשונה הייתה: האם אי-אפשר לבנות
מדד על בסיס שבו לא ייכללו מצרכי מותרות? בבעיה זו דנו בוועדה, אבל
אני חושב שהוועדה הייתה כולה בדעה שזה בלתי אפשרי. אם נתחיל לדון מה
מותרות ומה לא, מה מוסרי ומה לא מוסרי, מה טוב ומה רע - נכניס למדד אלמנט
סובייקטיבי וכל נסיון לבנות מדד אובייקטיבי יעלם לגמרי. אני מניח שאפילו
לגבי משקאות משכרים יכולות להיות טענות שאין להכילם לאינדקס. אפשר
להגיד שאין הגיון לשלם חוספת יוקר על עראק; אולם אם האנשים שותים עראק
אין זה עסקנו לבדוק אם זה טוב או רע לבריאות.

ש. דיין:
נראה לי שבענין זה אפשר לקבוע שתיים-שלוש
דרגות: רמת-חיים ממוצעת של המשתכרים 200
ל"י לחודש, 300 ל"י לחודש ו-400 ל"י לחודש. כלומר, המשכורת מכתובה להם
את רמת-החיים.

פרופ' בקי:
כאן יש שתי בעיות. הבעיה האחת היא סקר
העובדות: מהי התצרוכת של האנשים - ואנחנו
עושים זאת. בדו"חות תיראו מהי התצרוכת של משפחה שהכנסתה עד 150 ל"י,
עד 200 ל"י וכך הלאה. פרסמנו זאת אבל עם פרסום החומר נגמר התפקיד.
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אינה יכולה לסדר אינדקס למשפחות שהכנסתן 200
ל"י, 300 ל"י, 400 ל"י וכך הלאה. זה לא עסקנו.

ש. דיין:
אבל זה מאפשר לדעת מהו לוקוסוס.

פרופ' בקי:
לדעת אתם יכולים. בחומר שלנו תוכלו לראות
כמה, למשל, מוציא פועל לעחוננים ולכל המצרכים
האחרים. אתה יכול להגיד שאתה נגד זה שפועל יקנה מקרר חשמלי, אבל אין זה
מעסקה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לבוא ולהגיד: הואיל ואנחנו מתנגדים
למחשבה שהם יקנו מקררים חשמליים לא נכניס את המקרר החשמלי לאינדקס. כי
אם נלך בדרך זו כל אובייקטיביות האינדקס נעלמת.

י. ספיר:
לעתים קרובות מאד יש ויכוח מה זו רמת-החיים
ומה - עליית-רמת החיים. אשנה קצת את השאלה
של חה"כ דיין ואומר: מבחינה סטטיסטית גרידא אפשר לקבל 3-4 שכבות,
ואם כי לכל שכבה יש תנודות מסוימות בכל-זאת יש איזה מכנה משותף לאנשים
המרוויחים שכר אחד בסוג הסחורות השרותים שהם קונים; מה הם ההבדלים והשינויים
באופן פיסי, של קניית מצרכים ושירותים, בין השכבות השונות?

פרופ' בקי:
פרסמנו זאת ועוד ניתן חומר סטטיסטי רב
מאד על חלוקה זו. זה יהיה חומר חשוב
ביותר מנקודת השקפה כלכלית, כי אפשר לראות איך משפיעים ההכנסה וההוצאה
הכוללים. אבל אני חושב שכולם מסכימים כי בין פרסום החומר הזה ובין
אבחנה בין מותרות ולא-מותרות המרחק הוא רב. אנחנו ניתן את החומר ואת
המסקנות נשאיר לפוליטיקאים.

מ. כז:
מבחינה מדעית קשה מאד להגדיר מה זה מותרות.

פרופ' בקי:
שאלה אחרת של חה"כ אולמרט הייתה האם בהגדרת
"מצרך שאזל" אנחנו מתכוונים למצרך עונתי
שנעלם מן השוק. אנחנו מביאים בחשבון לא רק פירות וירקות אלא כל מצרך
שאזל מהשוק. הפעם נתנו הוראה איך צריך להתגבר על הקושי הזה.

כמו-כן שאל חה"כ אולמרט איך אנחנו מטפלים
בבעיה של ירקות ופירות בכירים ואפיליים. במדד החדש הכנסנו שלושה חיקונים
מאד מרחיקי-לכת בשטח זה בהשוואה למדד הקודם. קבענו שאם ישנו ירק או
פרי אשר ביחס אליו איננו מוצאים בחודש מסויים, ב-50% של התצפירות, ידיעות

על מחירו אנו יוצאים מחוץ הנחה שהוא היה בכמויות כה קטנות עד שאיננו מתחשבים בזה. אם ב-50% ויותר של החנויות אין עגבניות, ברור שהאספקה לשוק היא כה מוגבלת, שיהיה בלתי זהיר להכניס את המחירים המתקבלים מכמות קטנה של עגבניות ולהחשב בהם.

שנית, עשינו את השינוי הגדול שנדרשנו ועברנו ממשקלים המבוססים על נחוני שיווק למשקלים המבוססים על צריכה אמיתית של משפחות פועלים בחקופת הסקר, ועל ידי זה הוצאנו את הבעיות שנחשבו בקשר לבכירים והאפיליים. טענו בעבר שבנחוני השיווק נכללת הצריכה של הבכירים והאפיליים, שהיא בעיקר צריכה של משפחות אמידות. הפעם לקחנו רק את הצריכה ע"י הצריכים ולכן הדבר הזה לא צריך להשפיע.

התיקון השלישי הוא בחישוב המשקל של כל פרי ופרי באינדקס. לקחנו את ההוצאות בכל החדש אבל לקחנו את המחיר הממוצע לשנה שלימה, ובאופן כזה המחירים אינם מושפעים על-ידי קפיצות למעלה שיש בחדשים בהם האספקה היא מצומצמת.

אני חושב שאחרי שלושת התיקונים האלה לקחנו בחשבון במידה מספקת את בעיית הבכירים והאפיליים.

נשאלתי עוד שאלה ע"י חה"כ אלוף: בסעיף הדיור האם אנחנו מחלקים דמי המפתח והמשכנתא לעשרות שנים? התחשבנו באורך החיים של הדירה, אם כי לא היה קל לקבל חומר על נושא זה. יתכן שאין זה כל-כך רצוי להיזקק לשיטה של אומדנים, אבל במקרה זה מוטב לעשות אומדן מאשר לא כלום. את אורך-החיים של דירה יכולנו לקבוע רק על-ידי אומדן, אבל למעשה זה גם לא משפיע כל-כך.

י. בדר: מה היסוד לאומדן?

פרופ' בקי: אמנם אספנו גם הרבה חומר סטטיסטי, אבל אינני יכול להגיד שזו מדידה.

נשאלנו עוד אם האזרח מוציא על רכישה דירה יותר מאשר כל שכירת דירה. הדבר הזה אמנם נכון.

אני עובר לשאלות של חה"כ בדר. שאלתו הראשונה של חה"כ בדר היתה: האם אנחנו רואים טכנה גדולה בעובדה, שמוציאים מהמדד פריטים מסויימים הנחנים לשינוי ע"י החלטה מינהלית? אני צריך להגיד שלא קיים דבר כזה. יצאנו מהנחה זו שלא נכנס לכל דיון מה זה טוב ומה רע. זה לא עסקנו לראות אם סעיף פלוני ניתן לשינוי ע"י החלטה מינהלית או לא. ההנחה היתה אחת: הכל נכנס לאינדקס פרט לשני דברים: חסכון ומה שלא ניתן למדידה באופן אובייקטיבי.

השאלה השניה היתה האם לא היינו יכולים להמשיך באינדקס הקודם עוד שנתיים-שלוש. לא מקובל באף ארץ לנהל שני אינדקסים.

י. בדר: אחם עשיתם זאת כמה פעמים בפרסמכם את הסדרה הישנה. מבחינה מדעית זה אפשרי.

פרופ' בקי: נכון, זה אפשרי, אבל העניין אינו קל מנקודת השקפה של יחסי ציבור. אם אתה חושב שקל להסביר לציבור שנכון ומוצדק שיש שני אינדקסים, שהם שונים, כי האחד מבוסס על הצריכה ב-1951 והשני ב-1957, אינך אלא טועה. אינני חושב שתמצא דוגמה של מדינה בעולם המנהלת בעת ובעונה אחת שני אינדקסים שונים. זה דבר קשה מאד.

י. בדר: תרשה לי לחשוב שההסבר הוא יותר חברתי, ממלכתי, מאשר אובייקטיבי-אבסטרקטי-מדעי.

מר כץ:

אחת הסיבות להחלפת האינדקס הקודם הייתה
הייתה שהסל החיישן. אם נמשיך לפי הסל
שנתישן לא נשקף את המצב האמתי היום.

פרופ' בקי:

אתה, תה"כ בדר, צריך להבין דבר אחד:
האינדקס הזה נחשב לאינדקס רשמי של מחירים.
כבר היו כאלה שהתלוננו על עירבוביה, שמפרסמים שני אינדקסים רשמיים:
אחד בלי ירקות ואחד עם ירקות. אילו היינו מפרסמים ארבעה אינדקסים - אחד
בלי ירקות על בסיס 1951, אחד בלי ירקות על בסיס 1957, אחד עם ירקות
על בסיס 1951 ואחד עם ירקות על בסיס 1957 - היינו יוצרים עירבוביה ואי-
אמון מוחלט.

י. בדר:

אבל זה היה משקף את המציאות.

פרופ' בקי:

אינני יודע למי אתה פונה, אבל זה אינו
ענין שהוא ביכולה של הלשכה.

אני עובר לשאלתך הבאה: למה לפרסם את
התנודות הענתיות בקבוצה של ששה חדשים ולא חודש-חודש? הלשכה המרכזית
לסטטיסטיקה בדעה שלוטב לפרסם חודש-חודש. ההחלטה לפרסם בצורה כזו נתקבלה
ע"י הוועדה הצבורית, ואנחנו קיבלנו אותה משום שהיא הייתה מנוסחת כך שכל
6 חדשים מפרסמים את הממוצע כולל ההסבר של המהלך חודש-חודש. מכל מקום
אין שום הבדל מהותי.

שאלה אחרת הייתה: האם אנחנו יכולים לפרסם
לא רק המדד אלא גם הנתונים. אני חושב שאדוני צודק, אבל אם הוא יתכל
בפרסומים שלנו יראה שאנחנו רגילים לפרסם את כל הנתונים. אפילו התלוננו
שיותר מדי נייר אנחנו "מבזבזים" על רשימת המחירים. הירחון האחרון היה
כל-ק כבר שאנחנו מתחילים לחשוב כי אולי מוטב שמדי חודש או חדשים נפרסם
לחוד חומר על מחירים, משום שזה לא מענין את הציבור הרחב, אבל אנשים
מסויימים מעוניינים בו. זהו חומר פרקטי מאד ואנחנו מתכננים הוצאת דו-ידחון
למחירים.

השאלה הבאה הייתה האם לגבי הדירות בבעלות

אנחנו עורכים תמיד את המדידה על אותן דירות. התשובה היא: לא. קבענו
מה היה הרכב הדירות שבבעלות של אותם שכירים וחקרנו ב-1956/57. קבענו
את התכונות של הדירות האלה וכעת אנחנו בודקים את הדירות, אבל לא אותן
דירות.

השאלה הבאה הייתה, שאם מספר הפריטים במדד

החדש הוא גדול יותר כן קשה יותר להשפיע עליו. התשובה היא שזה לא עסקנו.
אנו ערכנו מדד הרבה יותר רחב, הרבה יותר משקף, עם מספר פריטים פי ארבעה,
ואנחנו חושבים שהוא הרבה יותר מייצג מאשר המדד הקודם. ואם רוצים להשפיע
או לא - זה לא עניננו.

אני עובר לשאלות של תה"כ דייך. שאלתך

הראשונה הייתה: כמה נפשות ובאיזה גיליים כוללת המשפחה שעליה מבוסס האינדקס?
מספר הנפשות הממוצע במשפחה הוא כ-4. הרכב הגיליים עוד לא נחקר, אבל אין
סיבה לחשוב שהרכב הגיליים באוכלוסיה זו שונה מהרכב הגיליים בכל האוכלוסיה.

תה"כ דייך שאל למה לא הבאנו בחשבון עירות-

פיתוח. אנחנו חקרנו את האוכלוסיה העירונית והייתה בעיה כיצד להגדיר "עיר".
כי הגבול בין עיר וכפר הוא פחות או יותר מלאכותי. לצרכי המדד קבענו
את הגבול המלאכותי של 10 אלפים נפשות, ודבר זה נעשה מסיבות של חסכון.
לא היה באפשרותנו לאסוף נתונים בערים קטנות, אבל אני חושב שאין לזה
כמעט כל השפעה. כי המדד מבוסס על ממוצע ארצי והמשקל שיכול להיות,
בממוצע הארצי של כל האוכלוסיה העירונית, לאי-אלה עירות הוא משקל
אפסי שאין לו חשיבות.

שאלת אם שכונות, כמו שכונת התקווה, נכללו

בסקר. התשובה היא שיש ייצוג לשכונות מכל הסוגים.

האם לקחנו בחשבון מזון מתוצרת חוץ? -
ברור שכן. רשמנו באופן אובייקטיבי מה שצרכו הצרכנים ולא התענינו
אם זו תוצרת חוץ או תוצרת הארץ.

שאלה אחרת היתה: האם ידוע לנו מה ההפרש
בהוצאות בין אלה הקונים בחנויות פרטיות ובין הקונים בצרכניות. רשמנו
את הכל, את הרגלי הקניה של המשפחות, כך שאנו יודעים מה המשפחות קנו
בצרכניות. אנחנו יכולים לשאול משפחה א פה היא קונה בדרך-כלל, אבל
תבינו שלא יכולנו להגיע לידי דיוק כזה שנדרוש מעקרת הבית לרשום אם
חצי הקילו העגבניות שהיא קנתה בצרכניה או בחנות פרטית. אז
עקרת הבית תחשוד בנו שגלך לבדוק אצל מי היא קונה. היינו צריכים להיות
מאד זהירים שמא יחשבו שללשכה המרכזית לסטטיסטיקה יש עניין כי יקנו
בצרכניות. אולם במידה שמשפחות היו לקוחות קבועות בצרכניות רשמנו
זאת, בלי להגיע לדיוק אבסולוטי.

מאותה סיבה לא יכולנו לשאול אם השרות
הרפואי בקופת-חולים יותר ביוקר מאשר אצל רופא פרטי. גם אם תגיע
למסקנה שהביקור אצל רופא פרטי יותר ביוקר, לך ותבדוק אם כל ביקור
בקופת חולים הוא גם בטיב יותר טוב. מוטב שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
לא תעסוק בסוג כזה של בדיקה.

האם נלקחו בחשבון השירותים הביתיים?
מצאנו אחוז לא מבוטל של משפחות פועלים שבהן יש עוזרות בית. ובה במידה
שהיו - הבאנו אותן בחשבון.

האם אי-אפשר לקבוע ממוצע מקובל של
מחירים לפירות וירקות, וכל מה שיקרה לאחר מכן יהיה על חשבון או לזכות
החקלאים? אני מבקש להפנות שאלה זו לשר האוצר. לא עסקנו לקבוע את
המדיניות הכלכלית. אנו פשוט קובעים מהי ההוצאה לפירות ולירקות, מה
הם המחירים. אולם מה הן התוצאות הכלכליות של העניין, בקשר לשיטת תוספת
היוקר, זה לא בסמכותנו לקבוע.

הה"כ קלמר שאל האם אין לקבוע זמן מוגבל
לקיומו של האינדקס. התשובה היא שאין לקבוע זאת. אנו כעת נבדוק, ע"י
המדגם השוטף, באיזו מידה יש שינויים בהרגלי הצריכה. אם אין שינויים
בהרגלי הצריכה אין סיבה לשנות את האינדקס.

בדרך-כלל, במדינות האחרות, המדד מחזיק
מעמד יותר זמן מאשר אצלנו. פעם היינו מאד זריזים: ב-1951 קבענו מדד
וב-1955 כבר פנינו לממשלה בבקשה לשנותו. אולם היו סיבות סבירות לכך:
קיצוב וכו'. עכשיו אינני רוצה כל סיבה מדוע צריך לקבוע מתי "יחיישן"
המדד הזה.

הה"כ קלמר שאל עוד שאלה: האם פרופ' בקי
יודע שחוספת היוקר מבוססת על המדד, והמדד אינו נכון, האם אינו חייב
להתקומם נגד זה? התשובה היא: מחובתי לסדר מדד שיהיה כשורה; אין
מחובתי להתקומם נגד המדד אלא לסדר מדד טוב - בין אם יש תוספת יוקר או
לא. עניין תוספת היוקר אינו עסקי. עסקי הוא המדד עצמו ואני צריך
להשתדל שהוא יהיה בסדר.

מאימתי חדל האינדקס הקודם לשקף את
המציאות בצורה נכונה ואמתית? - התשובה לשאלה זו היא: ברגע שבוטל
הקיצוב ובאה עליה המוניח התחלנו לראות סימנים שהעידו על התיישנות המדד.
ואני חושב שהיינו זריזים למדי בתביעתנו לעריכת מדד חדש. אולם לקבוע
בדיוק באיזה יום המדד הקודם לא היה טוב - זה דבר קשה, כי המדובר הוא
במהליך אטי של התיישנות. בו ברגע שיכולנו להציע מדד חדש עשינו זאת.

שאלה אחרת היתה מדוע הבטוח הלאומי נכלל
באינדקס ואילו המס האחד אינו נכלל בו. שאלה זו מוטעית משום שהבטוח
הלאומי אינו נכלל באינדקס.

אני עובר לשאלותיו של הה"כ סוזאייב.
שאלתו הראשונה היתה: האם המדד החדש בנוי בצורה כזאת שלא יהיה צורך להכין
מדד חדש בעוד 2 - 3 שנים, אלא אפשר יהיה להסתפק בהכנסת תיקונים כדי
להתאימו לשינויים שיחולו? כבר עניתי והסברתי שאנחנו יכולים להכניס
שינויים באופן שוטף.

חה"כ סוזאייב אמר ש"אחת התקלות הקשות במדד הקודם היתה נעוצה בעובדה שידעו בדיוק מה הם הפריטים הנכללים באינדקס ומה הם הפריטים שאינם נכללים בו, ובהחאם לכך יכלו לכוון העלאת מחירים". במדד החדש הכנסנו הרבה פריטים וכל הענין הוא בכך שהפריטים שנכנסים לאינדקס נכנסים בחור מדגם של אוכלוסיית כל הפרטים. הפעם התעמקנו בהגדרת הפריטים וספר ההגדרות הוא סודי בהחלט, הוא לא נתפרסם.

חה"כ סוזאייב שאל האם אפשר לקבל רשימת המצרכים לפי המחירים כיום והשפעת השנויים בהם על האינדקס. היום אין דבר כזה. ישנה רק ידיעה מה יכולה להיות ההשפעה על האינדקס, ע"י שנוי המחירים, לקבוצה של מצרכים. זהו דבר פשוט, משום שפרסמנו את הרכב הסל לפי קבוצות ופרסמנו משקלה של כל קבוצה. אולם אי-אפשר לדעת את משקלו של כל פריט.

ז. סוזאייב:

איך מתחשבים במחירה של כוס סודה?

פרופ' בקי:

אין כבר דבר כזה.

מר כץ:

בחנות אחת יש "עסיס" ובחנות אחרת משקה אחר.

ז. סוזאייב:

או עחונים, למשל.

פרופ' בקי:

איך עחונים מסויימים אלא קבוצה של עחונים. הדרך שבה הלכנו היא דרך של הרחבה. אין

עחון מסויים אלא כל העחונים.

ז. סוזאייב:

אני חושב שהבאתם בחשבון את "הארץ", "הבקר", "דבר" ו"חרות", כלומר "ידיעות אחרונות"

ו"מעריב" יכולים לעלות 20 גרוש.

פרופ' בקי:

זה לא קיים יותר. התשובה היא: כל העחונים. ואם יהיו שנויים במחירי כל העחונים אז

תהיה השפעה על המדד.

חה"כ כהנא שאל הסברים על שם המדד - מדוע קוראים "מדד המחירים לצרכן" ולא "מדד תוספת היוקר". הסבה היא פשוטה: היו דיונים בדרג בינלאומי והוחלט שהמדד ייקרא "מדד המחירים לצרכן". כדי להוציא כל ספק שזה מדד מחירים ולא מדד של רמת-החיים. לכן קראו לא כך, כדי שיהיה ברור כי המדובר הוא במחירים של צריכה.

חה"כ כהן שאל האם אין מקום בעולם שבו מסי העקיפין אינם נכללים באינדקס. ובהמשך לשאלה זנ שאל: האם לא חתכן הפרדה בין המחיר הממשי של המצרך ובין המסים המוטלים על המצרך? התשובה היא: לא. חפקיד הלשכה הוא למדוד את המחירים ולא הגורמים המשפיעים על המחירים. אין זה עסקנו לבדוק אם זה היטל או מס בלתי ישיר. בלתי אפשרי לעשות הפרדה כזאת.

היתה עוד שאלה: האם יש בארץ מדד לנכסי השקעה וזניירות-ערך? התשובה היא: לא. דווקא המעוניין לדעת באיזו מדה הריבית שמקבלים מניירות הערך ערכה הריאלי השתנה - איך יכול לדעת זאת? - כאשר מודדים את ערכה הריאלי של הכנסה מסויימת וע"י זה שיודעים מה הם השנויים של רמת המחירים. ובנדון זה יש להניח שהמדד ממלא את תפקידו. כמובן שהיה רצוי שיהיה לנו מדד לא רק של מחירים אלא לכל האוכלוסייה. הלשכה היתה בדעה שהדבר רצוי, אולם הוועדה, מסבות פרקטיות, הגיעה למסקנה שאין לערוך מפקד שכולל את כל האוכלוסייה.

ז. סוזאייב:

למעשה אם לא אתם הרי שמשרדי ממשלה אחרים היו רגילים לעשות את הניתוח וההפרדה בין

העליה שנבעה מפעולות של הממשלה - היטלים, מכס ומסי עקיפין - ועליה שנבעה מתופעות כלכליות אחרות. לכן אפשר לבוא ולומר: במקום שהממשלה, בנק ישראל או גורם אחר יעשו את החלוקה הזאת מוטב שהיא תעשה על בסיס מדעי ואובייקטיבי ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פרופ' בקי:

אני חושב שהדבר הזה אפשרי אבל הוא בלתי בהרבה קשיים טכניים.

נניח שהיו פונים אליכם והיו אומרים לכם:
אתם ממילא עושים את כל המלאכה, עשו גם זאת.

ז. סוזאייב:

אילו היו פונים אלינו היינו בודקים אם
זה ניתן להעשות מבחינה טכנית. פרימה פציה

פרופ' בקי:

זה נראה כקשה מאד.

א. בהיר:

אני רוצה לשאול שתי שאלות.
האם יש ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה מספיק
חומר בשביל להשוות את עליות המדד הממשית עם העלייה הממשית של המחירים?

פרופ' בקי:

לא ברורה לי השאלה.

א. בהיר:

היתה טענה שהמדד אינו מצלם את עליית
ההוצאות בהתאם למחירים קמעונאיים.

השאלה השניה היא: באיזו השוואה עומדים
עליית השכר הריאלית ועליית המחירים הריאלית?

פרופ' בקי:

המדד משתדל למדוד בצורה אובייקטיבית את
מהלך המחירים. אנו חושבים שהמדד החדש
הוא הרבה יותר טוב מהקודם. אני מבין שנגד המדד הקודם היתה ביקורת
מסויימת, אבל לנו לא היה קודם מאשר המדד הקודם, כדי למדוד את מהלך
המחירים מ-1951 עד 1959. אם תישאל איך השתנו המחירים בשוק הקמעונאי
אני אומר שזה המדד שלנו.

לשאלתך השניה: יש לנו מדד של השכר הנומינלי
ואנו מקבלים חומר על השנויים בשכר הנומינלי; ואם אתה מחלק את השנויים
בשכר הנומינלי חלקי מדד המחירים אתה מקבל את השנויים של הערך הריאלי
של השכר. לא אגיד שהמדדים בשכר מקיפים את כל הסקטורים, אבל בכל-זאת
נותנים תמונה מסויימת.

היו"ר י. גורי:

ברצוני גם-כן לשאול שתיים-שלוש שאלות.
אדוני אמר שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עוסקת
במדד המחירים ולא במדד רמת-החיים. למדד המחירים יש איזה קשר עם
רמת החיים ויוקר החיים, אבל בו בזמן שמדד המחירים זהו דבר אבסולוטי, במידה
שאוספים את כל החומר ובמידה שהתשובות נכונות, הרי רמת החיים ויוקר
החיים הם מושגים מאד רלטיביים. אחד יכול להשתכר 400 ל"י לחודש ולומר
שב-400 ל"י הוא יכול להתקיים מצוייך בעוד ששני יאמר ש-400 ל"י לחודש
בשבילו זה ממש עוני.

מדד המחירים לצרכן אינו מטרה בפני
עצמה, הוא אמצעי לאיזון מטרה, והמטרה היא באמת המטרה של המדינאים,
המתכננים את המדיניות הפיננסית - כיצד לתכנן את המדיניות שלהם כך
שבני-אדם יוכלו להתקיים. הכוונה היא לקנה-מדה אובייקטיבי שאדם יוכל
להתקיים קיום אנושי, מין אופטימום של קיום; לא רמה מכסימלית אלא
אופטימלית. כלומר שבמדד זה, כאשר האנשים מקבלים שכר כזה וכזה הם
יכולים להתקיים. אם יש יציבות במחירים ואם יש יציבות בשכר אז אומרים
שהמחירים יציבים והשכר יציב. במקרה זה אי אתה יכול להתלונן כי רמת-החיים
שלך הורעה. הראיה: המחירים עומדים באותה רמה והשכר שאתה מקבל עומד באותה
רמה. ז.א., לא נוצר שום פער בין הנומינלי ובין הריאלי. אתה חי כמו
שחית אתמול ואיך לך שום טענות.

א. בהיר:

הרצון לחיות ברמת-חיים יותר גבוהה הוא
הקובע את הטענות.

היו"ר י. גורי:

ברגע זה לא מענינות אותי טענות מסוג זה.
כל עוד יש מחירים יציבים למזון, הלבוש,
שכר דירהוכל אותם הדברים הנכנסים למסגרת המדד וכל עוד השכר לא השתנה
האנשים יכולים להתקיים כתמול שלשום.

עכשיו באה שאלת העיקרית. יש טענה

שהמדד אינו משקף את ההתייקרות האמתית.

המדד הבנוי על יסוד נתוני 1951.

א. בהיר:

עכשיו, שהמדד נבנה מחדש, במידה שתוספת

היוקר לא תפגור - חוץ ששה חדשים - האם

יש מקום לטענה שהמדד מפגור אחרי ההתייקרות? במקרה זה ההתייקרות, בעיני, היא מעבר לאותם צרכים שעליהם אני בונה את רמת-החיים האופטימאלית. מעבר לאופטימום זה לא מעניין אותי, אם בתחום האופטימום לא מפגור שום דבר, אפילו אני מודד את השנויים כל ששה חדשים.

היו"ר י. גורי:

לשאלה הראשונה. אני מביין שבדאי להבחין

בין המטרות השונות של המדד. ובכן, המדד

שלנו הוגדר, בהתאם למה שנקבע ע"י המוסד הבינלאומי לעבודה, בתור מדד למחירים. למה מתכוונים? - מתכוונים לזה: בתקופת הבסיס חוקרים ורואים מהי הצריכה האמתית של השכבה שאליה מתייחסים. כאן אני מוכרח להגיד שאין בכוונתנו ללכת ולבדוק אם צריכה זו נוחתת קיום אנושי, אופטימאלי או לא.

פרופ' בקי:

אינני תובה זאת.

היו"ר י. גורי:

שהאנשים התקיימו מצריכה זו - זאת עובדה;

אבל אם התקיימו טוב או רע - אין זה עסקנו.

אנו רק קבענו שב-1956/57 זו הייתה הצריכה. אנו יוצאים מהנחה זו, שזו הייתה הצריכה, ובודקים: כדי לקנות את אותם המצרכים בשנת 1958, 1959 או 1961 מהי ההוצאה הנחוצה. ע"י הפיקציה הזאת, שאנו מניחים של צריכה קבוע, אנו משיגים דבר חשוב: השוויים בהוצאה, כדי לקנות אותו של, נוחתת לנו המדידה של השפעת שנוי המחירים. אז אנו משיגים בדיוק את המטרה שאנו רוצים להשיג: באיזו מידה השתנו המחירים.

פרופ' בקי:

על סמך המדד אתם יכולים לענות לשאלה:

כדי לאפשר לאנשים לקנות אותם מצרכים שקנו ב-1956/57 כמה הם צריכים להוציא היום. העניין של תוספת היוקר אינו ענייננו. אבל נניח שאתם יוצאים ממדיניות זו שאתם רוצים לתת פיצוי מלא לפועל על כל שנוי שחל ברמת המחירים; המדד מאפשר להבטיח דבר זה.

גדולה מזו. אפשר להוכיח שבכל מדד, בנוי

כמו המדד שלנו, הנקרא מדד לפי נוסחת לספיייר - ז.א. של צריכה קבוע כבסיס ומחירים שוטפים - יש הטיה מסויימת, וההטיה היא במובן זה שבדרך-כלל הוא מגזים את השפעת המחירים, כלומר ישנה הטיה לטובת הפועל, אם אפשר להגיד כך. אולם אינני רוצה להכנס לעניין זה. כי אם אתם תישאלו למה אנחנו עושים מדד עם הטיה, התשובה היא שאין אפשרות טכנית לעשות מדד בלי הטיה. לבנות של לפי שיטת פאשן, שלפיה קובעים את הסל מדי חודש בחדשו, זה בלתי אפשרי לעשות. אולם צריך להיות ברור שהמדד רק מבטיח מדידה של שנוי המחירים ולא שום דבר אחר. אנו מניחים רמת-חיים קבועה ועל סמך זה עוקבים אחרי שנוי המחירים.

אדוני שאל האם אני יכול להבטיח שהמדד

החדש משקף את ההתייקרות. התשובה היא שבה במדה שמכשיר כזה יכול להיות

מדוייק - ואנו יודעים שבכל מכשיר סטטיסטי יש מדה של אי-דיוק - המדד

משקף את ההתייקרות. השתדלנו לבנות מדד מדוייק ואפשר להגיד שהמדד החדש

יותר משוכלל מהקודם. ישלהניח שהוא בודק באופן אובייקטיבי לגמרי את השנויים ברמת המחירים.

האם זה מבטיח פיצוי לפועל עבור ההתייקרות?

הוא מבטיח בה במדה שהסכם תוספת היוקר מבטיח התחשבות במדד. אילו הסכם תוספת היוקר היה מבוסס על העקרון שכל יום בודקים את השנויים ויש שנוי אוטומטי בשכר כמובן שהפיצוי היה יותר טוב. אבל מבחינת המדד במצפון נקי אהה יכול להגיד שבמדינת ישראל יש היום מדד אשר משקף באופן אובייקטיבי, במידה המכסימלית של היוק, את השנויים במחירי המצרכים.

נניח שנחבסס על שכר ממוצע של 300 ל"י.
מהי ההוצאה הדרושה לקניית כל המצרכים

הי"ר י. גורי:

שהוכנסו במדד?

פרופ' בקי:

בערך 80% מהשכר. כפי שאמרת הוצאנו מסים
ישירים, חסכון ודברים שאינם ניתנים למדידה
אובייקטיבית. הכל נכנס בצורה של מידגמים. איננו יכולים להכניס למדד
אלפים של פרישים, אבל דאגנו שכל קטגוריה של הוצאה תבוא לידי ביטוי.

הי"ר י. גורי:

ז.א., שגם/חלה התייקרות מהפכנית ב-20% הללו
זה לא עלול להפוך את הקציב המשפחה מקצה לקצה

פרופ' בקי:

אבל צריך להיות ברור מה הוצאנו מהמדד: דברים
שאינם כלולים במושגי המדד. אין כמעט מדינה
בעולם שמכניסה למדד מס הכנסה.
נכנסה.

ז. סוזאייב:

במס הכנסה אתה גם כן קונה שרוחלים.

פרופ' בקי:

אתה יכול לטעון שבמס הכנסה אתה קונה בטחון,
אבל תן לי הגדרה של מחיר הבטחון של של

מחיר יחידה בטחון.

א. בהיר:

קציב הבטחון חלקי מספר מסלמי המסים.

פרופ' בקי:

לא, המדד מודד השנויים במחירים. אם אני
אומר שקילו לחם ב-1955 עלה כך וקילו לחם
ב-1959 עולה כך אני עושה מדידה אובייקטיבית. אולם אם תכניס תוחכים
למדד ותרצה למדוד את שנוי המחירים לא תוכל. תוכל להכניס רק את ההוצאה
לבטחון חלקי מספר התושבים, אבל מהי ההוצאה הזאת? - היא לא מורכבת רק
משינוי מחיר התוחכים, היא מורכבת גם משנויים בהרכב האוכלוסייה; אם
יש יותר אנשים עשירים מס ההכנסה עולה ולהיפך, ללא כל קשר עם מחיר
התוחכים. כמו כן אתה יכול לקנות תוחכים מסוג אחד או מסוג שני. ועוד
סבה: אני, בתור פרט, רשאי להחליט אם לקנות לחם או לא, אבל קניית התוחכים
אינה ברשותי. אתם קובעים כמה צריך לקנות ולא אני. כאן המדובר הוא
במצרך שאין אני רשאי לקבוע מהי הכמות שעלי לקנות ממנו. העניין הזה תלוי
בכל מיני גורמים שאינם ניתנים לקביעה בחוץ מדד המחירים לצרכן. לכך
בכל העולם מקובל שמש הכנסה לא נכלל במדד.

הי"ר י. גורי:

אני מודה לפרופ' בקי על הביאורים שמסר.

הישיבה ננעלה בשעה 12.30.